

נעשה כחלק מהמצוה. (137)

ואמר רבא: **מנא אמינא לה, דסיב ועיקרא דדיקלא מינא דלולבא הוא?** שמא יש לאוגדו רק בעלי הלולב עצמם?

דתניא: כתיב [ויקרא כג מ]: **"בסוכות תשבו"** ומשמע, שתהא סוכה של כל דבר, דברי רבי מאיר. והיינו שרשאי לעשות את הסוכה מכל מין שירצה.

רבי יהודה אומר: אין סוכה נוחגת אלא בארבעה מינים שבולב. והיינו שיש לסכך את הסוכה דוקא באחד מארבעה מינים אלו. (138) והדין נותן [כלומר, יש ללמוד הלכה זו מקל וחומר]: **ומה לולב שאין נוחג בלילות כבימים, דמצות לולב היא ביום דוקא, כמבואר להלן מג א, אינו נוחג אלא בארבעת המינים, סוכה שנוהגת בלילות כבימים, אינו דין שלא תהא אלא בארבעת מינים?**

אמרו לו: **כל דין [קל וחומר] שאתה דן תחלתו להחמיר, כמו כאן, שמחמת החומרא שיש בסוכה על פני לולב אתה מביא לה חומר אחר, ועל ידי כך יהיה סופו להקל, וכמו שיבואר להלן, אינו דין. כלומר, אין זה קל וחומר הגון, שהרי הדין מלמד עליו חומר, ואתה מקל בדינו.**

ומהי הקולא שאתה מביא עליו בהלכה זו: א-לז א-לז שם לא מצא ארבעת המינים לעשות בהן סוכתו — **יהא יושב ובטל ממצות סוכה, שכן היא כשרה בשאר מינים, והתורה אמרה: "בסכות תשבו שבעת ימים" ומשמע — סוכה של כל דבר.**

וכן בעזרא אומר [נחמיה ח טו]: **"צאו החר, והביאו עלי זית ועלי עין שמן ועלי הדם ועלי תמרים ועלי עין עבת, לעשות סכות ככתוב".** ומבואר שעושים סוכות גם משאר מינים ולא רק מארבעת המינים, שהרי עין הזית אינו מארבעת המינים. ורבי יהודה סבר, **הני עלי זית ועלי שמן, לא היו מביאים לצורך הסכך אלא לצורך הדפנות, ואילו עלי הדם ועלי תמרים ועלי עין עבות יביאו לסכך.**

ומקור לדברי רבי יהודה שגם סיב ועיקרא דדקלא חשיבי ממין הלולב, מהא דתנן: **מסככין בנסרין, דברי רבי יהודה.** והרי לדברי רבי יהודה צריך שיהיה הסיכוך מארבעת המינים דוקא, ואי אפשר שיהיו נסרים מארבעת המינים מלבד עיקרא דדקלא, אלמא: **סיב ועיקרא דדיקלא מינא דלולבא הוא.**

ומסקינן: **שמע מינה.**

העץ. אבל באתרוג שהמצוה היא ליטול מהפרי נחשב האילן מין אחר.

137. ומבואר, שלדעת רבנן דלולב אין צריך אגד אין צורך כלל להקפיד שיהיה האגד ממין הלולב. וקשה, כיון שמדרבנן לכולי עלמא לולב צריך אגד אם כן עובר עליו בכל תוסיף מדרבנן? ותירץ הר"ן, דטעמם של רבנן שהתירו הוא

משום שעשוי לנוי, והיינו, דלא גזרו רבנן דין בל תוסיף כאשר נעשה הדבר לנוי מצוה. ורק לרבי מאיר שבל תוסיף הוא מדאורייתא נזקקים אנו לומר דאיירי כשכבר אגדו קודם לכן במינו, דסברא זו דדבר העשוי לנוי אין בו משום בל תוסיף לא מהניא אלא מדרבנן.

138. באחרונים הקשו, היאך מותר לסכך

מקשה הגמרא: ומו אמר רבי יהודה דסכך הסוכה מארבעת מינין, אין. אבל ממדי אחרינא — לא עבדינן? והתניא: סיככה בנסרים של ארז שיש בהן ארבעה טפחים, דברי הכל פסולה, משום גזירת נסרים, כמבואר לעיל יד ב.

אין בהן ארבעה טפחים, רבי מאיר פוסל, ורבי יהודה מכשיר.

ומודה רבי מאיר, שאם יש בין נסר לנסר כמלא נסר — שמניח פסל [סכך כשר] ביניהן וכשירה. [ראה שם בטעם הדבר].

ומכל מקום מבואר, שרבי יהודה מכשיר בנסרים של ארז, ואינו מצריך שיהיה הסכך דוקא מארבעת המינים!?

מתרצת הגמרא: מאי "ארז" ששינונו במשנה זו — הרם. וכדרכה בר רב הונא.

דאמר רבה בר רב הונא, אמרי בי רב: עשרה מיני ארזים הן, שנאמר [ישעיהו מא יט]: "אתן במדבר ארז שטה והרם וגו'", שאלו כולם מיני ארזים.

שינונו במשנתנו: רבי מאיר אומר [אגד זה

יכול לעשותו] אפילו במשיחה: תניא, אמר רבי מאיר: מעשה ביקירי [נכבדי] ירושלים, שהיו אונדין את לולביהן בנימוניות של זהב, ומוכח שאין צריך שיהיה האגד דוקא ממין הלולב.

אמרו לו: משם ראייה? במינו היו אונדין אותו מלמטה.

אמר להו רבה להנהו מגדלי הושענא [אוגדי הלולבים] דבי ריש גלותא, כי גדליתו הושענא דבי ריש גלותא, שירי ביה בית יד תחת האגד, שאותו מקום לא יהיה מכוסה בדבר האוגדו, כי היכי דלא תיהוי חציצה בין היד ללולב, דהוי חסרון בלקיחה. (139)

וטעם הדבר, דסבר רבה שלולב אין צריך אגד, וכיון שהאגד אינו חלק מהמצוה הוי חציצה.

רבא אמר: אף שלולב אינו צריך אגד לא מהווה האגד חציצה בלולב ואין צריך לשייר בו בית יד, משום דכל דבר שנעשה כדי לנאותו, אינו חוצץ.

ואמר רבה: לא לינקיט איניש הושענא [לולב ומיניו] בסודרא, דבעינא לקיחה

וכשר לסיכוך. ועיין לעיל דף יג ב ובתוספות שם.

139. התוספות ד"ה כי היכי פירשו, דרבה איירי אפילו אם אגדו במינו, וסבר שמין במינו חוצץ. ובאחרונים הקשו לפי זה, מדוע אמר רבא "כל לנאותו אינו חוצץ" ולא אמר כבסמוך דמין במינו אינו חוצץ?

אמנם בפסקי הרי"ד פירש, דרבה איירי דוקא בשלא במינו. אבל אם אגדו במינו מודה

באתרוג הרי הוא פרי המקבל טומאת אוכלין ודינו ככל הדברים המקבלים טומאה שפסולים לסיכוך!?

וכתב הכפות תמרים, דאי נימא שעץ האתרוג אינו נחשב כמין אחר אפשר שכוונתו להצריך לסכך בענפי אתרוג ולא בפרי עצמו, אמנם לפי מה שמסיק לעיל שעץ האתרוג נחשב כמין אחר הדרא קושיא לדוכתא.

ובערוך לנר כתב לחדש, דפרי שלא הוכשר לקבל טומאה לא חשיב כדבר המקבל טומאה

ומכל מקום, כשהוא מזה צריך לאחוז באזוב ולא בחוט. מפני שאם אוחזו בחוט הרי הוא מתנענע לכאן ולכאן, ואינו מכוון כלפי האדם, ומצוי הדבר שיהיה מזה על הכלי ולא על המיטהר.

דוחה הגמרא: **ממאי? דלמא שאני התם, כיון דחבריה לחוט, כגופיה דמי, ולא חשיב לקיחה על ידי דבר אחר.** מה שאין כן אם אוחזו בסודר, שאינו מחובר לו, יתכן שבכהאי גוונא יחשב כלקיחה על ידי דבר אחר ולא מהני.

אלא מהכא מוכח לה: סדר עשיית מי חטאת היה כך: מביאים היו את אפר הפרה בשפופרת, במקביל היו מקדשים את המים בשוקת של אבן, ואחר כך נותנים לתוכם את האפר. שכך למדו חכמים מן הפסוק [במדבר יט יז]: "ונתן עליו מים חיים אל כלי", שנותנים תחילה את המים בכלי, ורק אחר כך מוסיפים את האפר, כדי שלא יפסיק האפר בין המים לכלי.

וכמו כן אם נפל האפר מהשפופרת לשוקת שלא במתכוון — **פסול** הוא לקידוש המים. דכתיב [שם]: "ולקחו מעפר שריפת החטאת ונתן וכו'", דמשמע, שיהיה הוא לוקח את

תמה, (140) **וליא.** שאם יש הפסק בין ידו ללולב אין זו לקיחה. ואילו **רבא אמר:** לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה. כלומר, אף שנוטל את הלולב על ידי סודר אין זה חסרון בלקיחה.

אמר רבא: מנא אמינא לה, דלקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה?

ד**תנן** גבי מי חטאת, שהיו מביאים אותם מעיר לעיר בשפופרות של קנים ארוכות, ומצניעים אותם לצורך טהרת טמאים, והיה הכהן מטביל בהם את האזוב ומזה.

ואם היה האזוב קצר, ואינו מגיע עד המים שבתחתית הקנה, **מספקו** [מאריכו כדי סיפוקן] **בחוט ובכוש** [פלך], **וטובל** אותו במים, ולאחר מכן היה מעלה אותו, **ואוחז באזוב ומזה.**

נמצא, שבשעת טבילת האזוב במים לא היה האזוב ביד הכהן, אלא החוט הקשור בו, ואם נאמר שלקיחה על ידי דבר אחר לאו שמה לקיחה, **אמאי** מהני בכהאי גוונא, הרי "ולקח אזוב וטבל" **אמר רחמנא**, ומשמע, שבשעת הטבילה בעינן לקיחה — שיהיה האזוב ביד כהן? **אלא לאו שמע מינה: לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה.** (141)

רק כשהוא בגוף הדבר, כמו לענין אגד שהחציצה מחוברת ללולב. אבל כאן הסודר מונח על ידו ואינו שייך עם לולב לכן כל החסרון הוא רק מחמת הלקיחה. ועיין שם שכתבו לפרש עוד באופנים אחרים.

141. החתם סופר הקשה, הרי עיקר הילפותא גבי אתרוג דבעינן לקיחה, היא מדכתיב "ולקחתם", וכדרשינן — "ולקחת תם" —

רבה שאין צריך לשייר בו בית יד דמין במינו אינו חוצץ, ולפיכך הוצרך רבא לטעם, דאף שאין האגד ממיץ הלולב כיון שנעשה לנוי אינו חוצץ. וראה אריכות דברים בענין זה בילקוט מפרשים.

140. בתוספות פירשו, מדוע שינה בלשונו ונקט טעם הפסול הוא משום "לקיחה תמה", ולא אמר דהוי חציצה כדלעיל? דלשון חציצה שייך

האפר בידו ונותן לתוך המים, ולא שיפול מעצמו.

ב-ז ומשמע, **הא הפילו הוא** בידים מהשפופרת לשוקת — **כשר**, אף שלא אחזו בידו, אלא ניער את השפופרת לתוך השוקת. ואם לקיחה על ידי דבר אחר לאו שמה לקיחה **אמאי כשר?** הרי "ולקחו ונתן" אמר רחמנא, והיינו שתהיה הנתינה על ידי לקיחה!

אלא לאו שמע מינה: לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה.

ואמר רבה: **לא לדין** [לא ידחוק] **איניש** את הלולב בהושענא, לאחר שכבר נתן באגד את ההדסים והערבות, **דדלמא** על ידי שתוחב את הלולב בכח בתוך האגד, **נתרי טרפי** [ישרו עלים מההדס והערבה], וישארו בתוך האגד, והוי **הציצה** בין הלולב לשאר המינים, ונמצא שאינם אגודים יחד להיות לקיחה אחת.

ורבא אמר: אין לחוש לכך, משום **דמין**

במינו אינו הוציא.

ואמר רבה: אם היה הלולב ארוך מידי בתוך ההושענא ובולט הרבה למטה משאר מינים, **לא ליהו** [יחתוך] **איניש** את הלולב בעודו אגוד בהושענא, משום דעל ידי זה **משתייירי הוצא** של לולב תלושים מן השדרה בתוך האגד, לפי שעלי הלולב ארוכים ומחוכרים מתחת השדרה, ונמשכים ועולים כנגד גובהו של הלולב, וכשקוצצן מתחת, נמצאו חתוכים מן השדרה ונשארים באגודה, והוי **הציצה**.

אלא יוציא את הלולב מתוך האגד, יקצצנו מלמטה, ויחזור ויאגדנו. (142)

ורבא אמר: אין צריך להקפיד בזה, **דמין במינו אינו הוציא.**

ואמר רבה: **הדס של מצוה אסור להריח בו**. דילפינן הדס מסוכה — כשם שסוכה נאסרת בהנאה אחר שהוקצתה למצוה, כמבואר לעיל דף ט א, (143) הוא הדין נמי הדס. (144)

השניה איירי שעלי הלולב יהיו חוצצים בין הלולב להדס או לערבה דהוי מין במינו, וקא משמע לן שנחלקו בין בזה ובין בזה.

143. כן פירש רש"י, שאיסור הנאה בהדס נלמד מסוכה. והקשה הכפות **תמרים**, היאך ילפינן מסוכה ללולב, הרי יש לפרוך: מה לסוכה שכן נוהגת בלילות כבימים תאמר בלולב שאינו נוהג אלא בימים?!

ותירץ, שאכן סיבת האיסור להריח את ההדס שבלולב היא מחמת מוקצה דרבנן — שהוקצה למצותו, והילפותא אינה אלא אסמכתא בעלמא.

144. הריטב"א מביא בשם יש אומרים, כי לא רק הדס של לולב אסור להריח אלא הוא הדין

שתהא הלקיחה תמה. ואם כן מה הראיה מאזוב, הרי שם כתיב "ולקח", שאינו במשמעו שתהא הלקיחה תמה — מושלמת?

ותירץ, דדין הלקיחה אינו נלמד מדין לקיחה תמה כפסול חסר וכדומה, אלא עצם משמעות הלקיחה היא שתעשה על ידו ולא באמצעות דבר אחר, ועל זה מביא ראיה מאזוב שנאמר בו לשון לקיחה ואפילו הכי מהני על ידי דבר אחר.

142. **בכפות תמרים** הקשה, מדוע הוצרכו לפרש מחלוקתם בשני המקרים, מה חידוש יש בכל אחד מהם שאין בחבירו?

ופירש, דבמחלוקת הראשונה החשש הוא שמא ישור עלה מההדס ויחצוץ בין הלולב לערבה, דהוי מין בשאינו מינו, ואילו במחלוקת